

Příčiny apokalypsy v českých lesích

Aleš Erber, Ekolist.cz, 27.11.2018

Naše lesy jsou právem národním bohatstvím. Dnes však lesy mizí rychlostí, jaká tu zřejmě nebyla od počátku lidských dějin. Rozhodně tuto situaci nezažila dosud žádná generace lesníků. Jde opravdu o katastrofu jak z hlediska ekologického, tak i z ekonomického a sociálního. Lesní porosty se bezpochyby obnoví, ale než v nich naroste dostatek dříví, z něhož budou mít vlastníci lesů ekonomický profit, bude to trvat desítky let. Prvotní příčinou chřadnutí lesů je sucho v půdě v důsledku globální změny klimatu (GZK) a nerespektování zásad pěstování jednotlivých dřevin na vhodných stanovištích. V důsledku toho jsou stromy natolik oslabené, že doslova vadnou před očima. Lesů nepomohlo ani uniformní a šablonovité hospodaření od 70. let minulého století. Kvůli tomu podléhají velmi snadno větrným kalamitám a žírům škůdců, protože jsou málo ekologicky a staticky stabilní.

Především pak smrkové a borové porosty, které byly po dlouho dobu preferované pro průmyslové zpracování a které v našich lesích stále dominují. I proto je domácí dřevařský průmysl stále nastaven výhradně na převládající jehličnany. Je otázkou, zda tomu tak bude i v budoucnu a kdo se má přizpůsobit. Zda les průmyslu, či průmysl lesům. Základním úkolem lesních hospodářů je pěstovat pestré, odolné a produkční porosty odpovídající stanovištním poměrům. Jestliže chce být zpracovatelský průmysl dlouhodobě udržitelný a odolný, musí akceptovat využívání stanovištně vhodných dřevin a upravit k tomu výrobu.

Kolaps na trhu se dřevem. Lokálně se prodává pod výrobními náklady!

V minulém roce zasáhl lesy ve střední Evropě orkán Herwart, který poničil několik desítek miliónů kubiků dřeva. V té době už přeplněnost pil dřívím z kůrovcových kalamit, se kterými se potýká celá střední Evropa, ještě zhoršila celkovou situaci na trhu. V nedávné době v Itálii padly kvůli silnému větru, další milióny kubiků dřeva. Negativní důsledky GZK jsou tímto jasně patrné a ukazují svoji silnou a nevlídnou tvář.

Je zřejmé, že větrné kalamity budou čím dál více ovlivňovat dosavadní hospodaření. Společně s kůrovcovými kalamitami se jedná o fenomén, který ve střední Evropě vytváří smrtící koktejl způsobující dlouhodobý pokles cen smrkového nebo borového dřeva až o polovinu původních cen. S ohledem na tento vývoj se vlastníkům lesů v ČR pomalu ani nevyplácí kácet a následně asanovat kůrovcem napadené dřevo nebo borové souše. Prodejem dříví s nižší kvalitou totiž nevydělavají na náklady spojené s těžbou, na provozní náklady anebo na zalesnění vzniklých holin po provedené těžbě. Není tedy divu, že zaznívají hlasy o tom, že by se části lesů zasažených kůrovci, měly nechat bez zásahu, tzn. ponechat stát kůrovcové souše. Ať už se myslí trvalé nebo dočasné ponechání dřevní hmoty v porostech, může si je dovolit pouze větší vlastník, jako je například stát. Pouze velký lesní majetek, který spravují výhradně státní podniky, umožňuje poměrně dobře diverzifikovat těžbu, a tedy příjem z prodeje dříví. Naopak středně velcí vlastníci lesů, jež jsou dominantně v soukromých rukách, nedisponují takovými možnostmi a rozlohou jako stát, žijí pouze z prodeje dříví. Aby mohli financovat zaměstnance, lesnický provoz nebo zalesňování kalamitních ploch, nemohou si dovolit rezignovat ani na prodej dříví horší kvality, ani zdravého dříví. Naopak malí vlastníci lesů, kteří kolikrát ani nevědí, kde mají svůj majetek a z prodeje dříví nejsou živi, suché stromy až tolik netrápí. Ba naopak, souše vnímají možná i pozitivně, protože tím mají palivové dříví.

Další skupinou jsou dřevozpracovatelé. I když v médiích zaznívají hlasy, že právě jim současná situace vyhovuje, nemusí to být až taková pravda. Faktem je, že na trhu je velké množství dříví nižší kvality. Ovšem dřevozpracovatelé pro svoji výrobu z hlediska trvalosti produkce stejné kvality

potřebují i zdravé a čerstvé jehličnaté dříví. Tohoto druhu dříví je však na trhu nedostatek, protože vlastníci, a to především ti státní, zastavili myšlné těžby. A tento trend se bude zřejmě umocňovat. S ohledem na rozvoj průmyslu čtvrté generace a predikci zásob dřevní hmoty, ve které nebude tolik smrku a borovice, je na čase se pomalu připravit na průmyslové zpracování i listnatých druhů dřevin.

Z nadměrného exportu dříví se stala hrozba pro tuzemské vlastníky lesů

Stávající situace na českém trhu se dřívím se zhoršuje také z toho důvodu, že velký podíl dříví z celkové domácí produkce se vyváží (v r. 2017 to bylo 7 mil. m³ z celkové těžby ve výši 18 mil. m³). Opačným směrem se do ČR importovalo cca 3 mil. m³. Celkově jsou tuzemští zpracovatelé schopni absorbovat přibližně 14 mil. m³. Zvyšující se podíl exportu je dlouhodobě známým faktem. Neřešení tohoto trendu jde na vrub předchozích vlád ČR a výhradně na Ministerstvo průmyslu a obchodu, pod které dřevařský průmysl spadá. Vypadá to, jako by nikomu nevadilo, že surové dřevo bez přidané hodnoty odchází za naše hranice a vrací se v podobě dřevěných výrobků s patřičně vyšší cenou.

Snad vývoj trhů tomu chtěl, aby domácí vlastníci a správci lesů vyváželi téměř polovinu z celkové produkce do zahraničí. Dělo se to kvůli lepším nabídnutým cenám za dříví, kterým nemohly konkurovat především tuzemské malé až středně velké pilařské provozy. Pak zkrachovala řada malých a středních pil kvůli nejistotám z nedostatku dříví. Celkově díky tomu chybí v ČR dostatečné dřevozpracovatelské kapacity. Situaci nepomáhá ani širší uplatnění dřeva jako materiálu ve stavebnictví. Zdá se, že zmíněné faktory by mohly alespoň zmírnit stávající stav na trhu se dřívím. To se však neděje. Naopak, na trzích se dřevem se dostavil opačný efekt. Především němečtí a rakouští zahraniční zpracovatelé dávají přednost svému domácímu dříví, pro které mají tímto krokem větší kapacitní prostor. Ze zmíněných důvodů kolabuje náš trh se dřevem a vlastníci lesů se zmítají ve finanční krizi, byť česká ekonomika roste. To například německá vláda byla vůči vlastníkům a vlastně i celému lesnicko-dřevařskému sektoru výrazně dynamičtější a shovívavější. Během pár dní po větrné kalamitě Herwart schválila finanční pomoc vlastníkům lesů ve výši 100 mil. EUR na asanaci kalamity a jejích následků. Přispěla tak k lepší situaci vlastníků lesů a k vyšší odolnosti budoucích lesů. Vstřícný krok, který je v ČR stále v očekávání.

Faktory umocňující zhoršující se stav v lesnicko-dřevařském sektoru

Pohled do porostu s dlouholetou přípravou na globální změnu klimatu; pestrá dřevinná skladba, výšková a tloušťková rozrůzněnost, dlouhé a vitální koruny. Znak stabilního a odolného lesa - Saské státní lesy, Lesní správa Eibenstock

Licence | Všechna práva vyhrazena. Další šíření je možné jen se souhlasem autora

Foto | Aleš Erber

Mezi faktory, jež umocňují zhoršující se stav v lesnicko-dřevařském sektoru, patří nevybavenost českých vlakových dopravců vagóny na převoz dříví, nedostatek a kvalita skladovacích ploch poblíž nádraží nebo nedostatečně pružné logistické služby Správy dopravních a železničních cest, která svým přístupem snižuje efektivitu odvozu kůrovcového dříví a tím zhoršuje boj proti kůrovcové kalamitě. Vlastníci lesů nebo správci nemají dostatek skladovací plochy pro dříví v suchém nebo mokřém stavu pro případ kalamit. Co se týká samotného lesa, tak se nedaří jeho přirozená obnova v takové míře, aby se obnovovaly všechny druhy dřevin, především listnaté a jedle bez velkého finančního a fyzického úsilí vlastníků lesů a lesního personálu. Schopnost lesa přirozeně se obnovovat je přitom limitována vysokými stavy zvěře, kvůli nimž musejí vlastníci lesů vynakládat nemalé finanční prostředky na ochranu mladých kultur. Vliv zvěře nemá samozřejmě

nic společného s kalamitou, ale s rentabilitou vlastníků lesů již ano.

Jedná se totiž o zcela zbytečně vynaložené investice, které by mohly být využity zcela jiným způsobem. Například být převedeny do rezervních fondů na přečkání horších hospodářských časů nebo do pěstebních fondů či na zvýšení mezd lesním pracovníkům, které jsou dlouhodobě podhodnocené. Právě trvale nízké mzdy jsou důvodem, proč z lesnictví postupně a dlouhodobě odcházeli lesní dělníci do jiných oborů za lepším. Nedostatek lesních pracovníků, a hlavně kvalifikovaných těžařů je přitom dalším faktorem ovlivňujícím zpracování následků kalamity. Ti nyní v oboru chybějí velmi citelně a náhrada mladými nepřichází. Toto je dlouhodobý problém všech vlastníků lesů, který dohnal tíživý stav celého sektoru v tu nejnejpříjemnější dobu.

Je v lidských silách zvládnout stávající kůrovcovou kalamitu?

Jestliže již vznikají dynamickým vývojem na rozsáhlém území kůrovcové (sterilní) souše, které jednotliví vlastníci lesů nemají možnost zpracovat nebo jejich výskyt účinně utlumit, a situaci zvládnout běžnou činností správních úřadů, orgánů krajů a obcí, je možno využít například zákon č. 240/2000 Sb. o krizovém řízení, ve znění pozdějších předpisů, jak uvádí vyhláška č. 101/1996 Sb., ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že uvedených zákonných ustanovení mohly (a měly) využít postižené kraje formou vyhlášení stavu nebezpečí a pokud kalamitní situace přesahuje území více krajů, lze vyhlásit nouzový stav (vláda). Vývoj kůrovcové kalamity má totiž již charakter, při kterém je ohroženo zachování lesů v regionálním i celostátním měřítku, tedy stav ohrožení životního prostředí. Nač tedy krajské samosprávy čekají a proč nevyužijí všech dostupných možností? Odpovídající legislativní nástroje k tomu již MZe vytvořilo.

Závěr

Domnívám se, že do stávajícího stavu musí vstoupit stát vyhlášením nouzového stav. V rámci něho by mělo dojít k výkupu dříví státem, aby došlo k vybalancování takové ceny dřevní hmoty pro vlastníky, která by pro ně byla rentabilní, a k dalším hospodářsko-technickým opatřením. Také je nutné přikročit k právním úpravám v oblasti daní, jež by mohly na jedné straně snížit náklady vlastníkům lesů a na straně druhé jim umožnit dosáhnout za stávajícího krizového stavu rentabilní (soběstačné) hospodaření. Dalšími opatřeními může být zvýšení dotační sazby na výsadbu listnáčů a jedlí a na hospodaření šetrnější k přírodě. V případě plnění všech těchto podmínek, které by neměly vycházet z legislativních omezení, by mohli být hospodáři ještě motivováni plošnou dotací na hektar lesa, protože lesy plní nezanedbatelné environmentální funkce pro společnost a pro naši krajinu.

Otázka redakce

*Jak by to dopadlo s divočáky u nás, pokud bychom nezasáhli proti africkému moru ?
My jsme ale na Šumavě politickým rozhodnutím MŽP velkoplošně chránili a doposud chráníme kůrovce pro hazardní výrobu virtuální divočiny !!! A tak napomáháme našemu vysoušení !!!*

Ideologičtí „vědci“ požadující bezzásahovost pro „šumnou“ šumavskou činnost kůrovce si zřejmě neuvědomují

- jeho superexponenciální reprodukční koeficient
- jeho snadný přenos nejen křídélky, ale i teplými vzdušnými proudy (které k nám přenesou i písek ze Sahary) - stačí sledovat převládající směry větrů.

Jako epidemický druh by měl být prohlášen za karantenní, neboť se stal biologickou zbraní !, avšak těmto „vědcům“ vadí v našich lesích neautochtonní modřín či neinvazivní douglaska.